GRUVELAGERET I SVERDRUPBYEN – SLUTTRAPPORT

01.12.2013

Restaurering, gjenoppbygging og bevaring av Gruvelageret fra 1945, formidling av kultur- og gruvehistorie

Gruvelageret i Sverdrupbyen – sluttrapport

RESTAURERING, GJENOPPBYGGING OG BEVARING AV GRUVELAGERET FRA 1945, FORMIDLING AV KULTUR- OG GRUVEHISTORIE

Målet med prosjektet var å gjenoppbygge og bevare Gruvelageret for å formidle kultur- og gruvehistorie.

Resultatet er at et fredet kulturminne i Longyearbyen er restaurert og tatt vare på.

Prosjektet omfatter et bygg i Sverdrupbyen som er tatt vare på, istandsatt og restaurert. Bygget har tidligere trolig vært både lager og butikk, stall og gruvelager. Bygget er fra ca 1946, og har tilhørt Store Norske: Bygget er et svensk elementhus, såkalt Lenhovdabrakke. I Sverdrupbyen står det idag kun 4 bygninger igjen.

Vi har gjenreist og restaurert et falleferdig kulturminne, som ellers hadde lidd en ublid skjebne og avgått med døden. Vi har tatt vare på et kulturhistorisk dokument som kan være med på å formidle en del av Longyearbyens historie, som dessverre ikke lenger er tilgjengelig. Prosjektet har tatt vare på en bit av Svalbards historie, og med å restaurere bygget kan man ta vare på og formidle et kulturhistorisk område, med en unik og spennende historie.

Bildedokumentasjon i sluttrapporten dokumenteter at tilsagnet fra Svalbards miljøvernfond er brukt i tråd med vilkårene.

Prosjektet takker for støtten fra Svalbards miljøvernfond!

OPPSTART HØSTEN 2010

Status på bygget ved overtakelsen. Høsten 2010 ble sammenrast bygningsmasse og gamle bygningsrester ryddet og sortert.

Materiale som var egnet for gjenbruk ble lagt til side.

SOMMEREN 2013

Arbeidet høsten 2010 ble avsluttet med at det ble bygd opp en midlertidig vegg for å tette og sikre bygget mot videre forfall. Slik fremsto bygget da snekkerne og dugnadsgjengen tok løs på jobben sommeren 2013.

August 2013 startet selve restaureringen. Masse ble gravd ut, og ny dreningsmasse ble lagt ned.

Ny bunnline legges ned.

Nye søyler settes opp på hele den nybygde delen av bygget.

Oversiktsbilde: søyler settes.

SNEKKERNE TROND MYHRE OG KNUT IVAR STRØM

Nye bjelkelag til gulv.

Restaureringen har vært utført av svært kyndige og dyktige håndverkere. Tømmermester Trond Myhre fra Bærum har vært faglig ansvarlig for arbeidet. Myhre har godkjenning av Byantikvaren i Oslo og fra Riksantikvaren til å gjennomføre kulturminneoppdrag. Myhre jobber hovedsakelig med restaurering av gamle bygninger. Snekker og «altmuligmann» Kurt Ivar Strøm jobbet sammen med Myhre på prosjektet.

Begge snekkerne var ubeskrivelig dyktige og veldig kompetente, og utførte jobben med godt humør, og en stor kjærlighet, oppmerksomhet og forståelse for kulturminner. Håndverkerne har vært prosjektets absolutte suksessfaktorer!

Snekkerne produsert nye elementer til å bygge vegger og tak.

Første veggelement på østveggen er oppe. Ny milepæl i prosjektet er nådd!

Den delen av bygget som var borte ble bygd opp igjen. Det ble spleisa på nytt gulvfundament til det gamle bygget. Hele bygget er kopiert og bygd opp identisk med det bygget som sto der tidligere, element for element. Hele bygget i sin helhet er retta opp og er nå i vater.

Alt som er gjort på bygget, måten arbeidene er utført på og tekniske løsninger er godkjent av Riksantikvaren. Det har vært kontakt og dialog med Riksantikvaren og kulturminnevernet hos Sysselmannen gjennom hele prosessen. I dag fremstår hele bygget som helt og tett når det gjelder tak og vegger, og hele taket har fått ny takpapp.

FORMIDLING:

Parallelt med restaureringsarbeidet er det drevet er utstrakt og omfattende formidlingsarbeid. Formidling lå ikke inne som en del av prosjektet i utgangspunktet, men etter hvert som aktiviteten tiltok opplevde vi svært stor nysgjerrighet, begeistring og entusiasme på vegne av prosjektet. Dette gjaldt både lokalbefolkningen, tidligere fastboende, tilreisende og media.

Ved å restaurere et freda kulturminne er det skapt engasjement og interesse i lokalsamfunnet. Noe av nysgjerrigheten kan knytte seg til at dette omhandler en del av Longyearbyen som praktisk talt ikke har eksistert siden 1985. Som likevel er bynært, som inngår som en del av samtidshistorien vår og som folk i Longyearbyen ikke har skjønt betydningen av tidligere. Engasjementet har gitt oss en mulighet til å fortelle historien til bygget, og hvorfor vi investerer tid og penger i å ta vare på et bygg som lå for forfall.

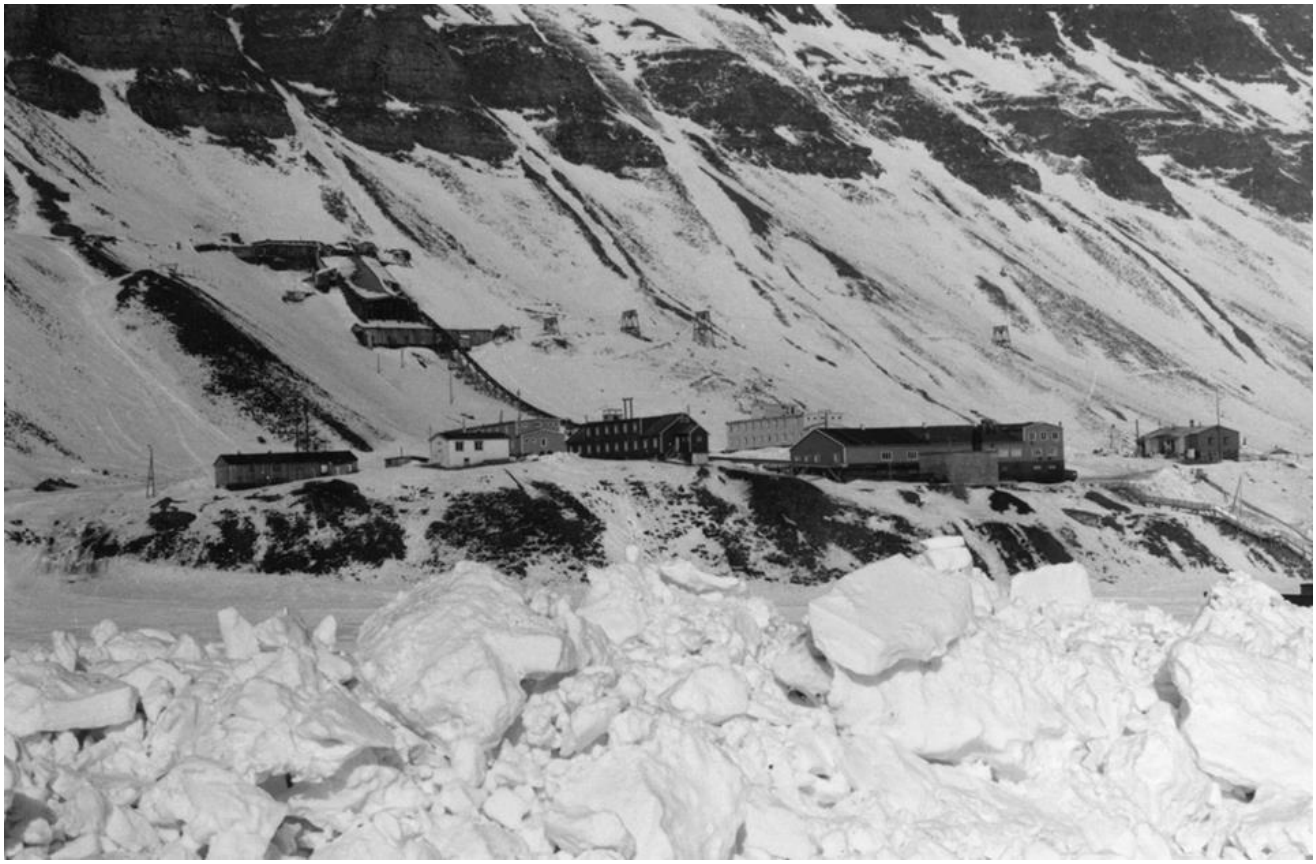

Gruvelageret til venstre på bildet.

Vi tror vi prosjektet har bidratt til at oppmerksomheten, forståelsen for og kunnskapen om kulturminner og bygningsvern har blitt større. Og sånn sett tror vi at vårt prosjekt også vil bidra til oppmerksomhet og vern av andre kulturminner i Longyearbyen og på Svalbard!

Vi har ikke tall på timer vi har brukt på formidling. Ettersom Sverdupbyen er en av utfartsårene ved Longyearbyen, ble snekkerne daglig stoppet av forbipasserende turgåere som lurte på hvilket prosjekt dette var. Formidling var en gledelig tilleggsoppgave, og i snitt passerte det så mye som inntil ti turlag hver dag som ville ha en liten informasjon om prosjektet, bygget og Sverdupbyen. Selv om formidling er en artig oppgave, er det også tidkrevende og arbeidet blir avbrutt. Likevel prioriterte vi å ta oss tid til å formilde kunnskap, og ingen av de som tok kontakt med oss ble avvist.

Sverdrupbyen 1955. Foto: Erling Nødtvedt

Etter hvert som prosjektet pådro seg mer og mer oppmerksomhet, ble det opprettet en gruppe på Facebook som heter «Gruvelagret Sverdrupbyen». Gruppa har over 320 medlemmer og har hatt høy aktivitet siden den ble opprettet. Her er det lagt ut bilder fra både gamle Sverdrupbyen og restaureringen. Medlemmer har delt kildemateriale og bakgrunnskunnskap, og stilt spørsmål og fått svar både når det gjelder dette kulturminnet, men også når det gjelder kulturminneopplysning generelt.

Prosjektet har også fått omtale og bred dekning i en omfattende reportasje i Svalbardposten 06.09.13. Artikkelen fra Svalbardposten er vedlagt. NRK Nordnytt hadde også et innslag 06.09.13, og det kan ses på http://tv.nrk.no/serie/distriktsnyheter-nordnytt/dktr99090613/06-09-2013#t=13m

DUGNAD

I løpet av sommeren og høsten har det vært gjennomført til sammen 4 dugnader på prosjektet. Venner, kjente og mange med interesse for kulturminner har stilt opp i Sverdrupsbyen. Det er utført en mengde arbeid med ryddig av området og i bygningen.

På den siste dugnaden stilt over 20 menn og kvinner, og på en ettermiddag fikk vi fjernet all gammel papp på taket som ville tatt snekkeren ei arbeidsuke å få fjernet.

Dugnaden tror vi har bidratt til at mange har tatt del i prosjektet og engasjert seg. Vi har fått mye lokal kred og godord fordi vi har ryddet opp i et område som er en av portene til Longyearbyen!

Dugnadstimene som frivillige har lagt ned i prosjektet er veldig høy. Og kommer i tillegg til snekkernes og prosjektleder og eiers innsats. Vi anslår at dugnaden kan beregnes til godt over 300 timer.

I tillegg til dette igjen kommer eiers arbeidstimer som prosjektleder og altmuligmann: organisering av arbeidet, finne håndverkere og ansette disse, finne bolig, bestillinger, logistikk, transport, kjøring av maskiner, fremskaffe aggregater med tilstrekkelig kapasitet og all annen triksing og miksing som et slikt prosjekt krever! Dette er timer som ikke er eksakt summert, men anslaget ligger på godt over 200 timer i sommer/høst 2013.

God stemming, kaffepause for dugnadsgjengen!

Vi er utrolig takknemlig og veldig glad for innsatsen til dugnadsgjengen.

De frivillige fortjener derfor en helt spesiell takk! Ingen nevnt, ingen glemt!

RÅTE

Arbeidet på Gruvelagrete har pågått i august og september 2013. Vi har fått gjort det aller viktigste arbeidet på bygget, men på langt nær så mye som vi hadde håpet på.

Årsaken til at vi ikke kom så langt som planlagt var veldig mye merarbeid, hovedsakelig pga råteproblemener, spesielt i nordlig ende.

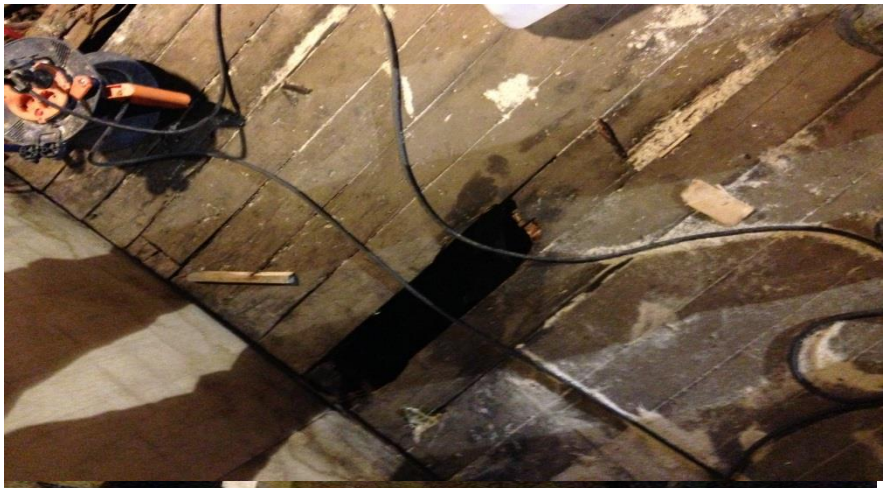

Hele skadebildet var ikke avdekket da vi gikk i gang, og dette gjelder særlig skjulte råteskader og skjevheter som ikke kan sees ved visuell befaring.

Hele bygget har stått 30-40 år i jord, vann, is og fukt – så slike problemer var det sannsynlig at vi kom til å støte på. Men omfanget ble ikke klart før selve arbeidet var påbegynt.

Kommentar til bildet fra snekker Knut Ivar Strøm: «Finner mye råte i dag men det er en fin fin dag». Den gamle delen i nordende var helt sunket ned i jorda og var kraftig skadet av råte. Her ble det grav ut masse, fra fundament og opp.

All råte er nå borte fra nordveggen.

EFARING

Erfaringen fra prosjektet er at dette ble mere jobb en forventet, mere råte en vi trodde og kostandene er høyere enn budsjettert. Kort fortalt har vi jobbet så lenge pengene og tida strakk til! Og endatil mer enn det……

Den gledelige overraskelsen er at folk er så engasjert, gira og begeistret for det man gjør. Et slikt engasjement og interesse hadde vi ikke trodd på, men er veldig inspirerende og motiverende. Vi føler at vi har hele Longyearbyen i ryggen og at det er mange som heier på prosjektet!

ØKONOMI

Dette har vært et komplisert prosjekt på alle måter. Den totale tilstanden var ikke kjent da vi satte i gang, og det er vanskelig å budsjettere slike prosjekt hvor det er mange ukjente variabler. Det var derfor en utfordring å lage et presist budsjett. Tallene i budsjettet var forbundet med noe usikkerhet, ettersom man ved denne type arbeider må påberegne noen uforutsette kostander.

Regnskapsførte kostander i prosjektet er kr 586 588 (bla kr 311 112 til materialkostnader og kr 255 475 i lønnskostnader). Tilsagnet fra Svalbards miljøvernfond er kr 400 000. Prosjektet har altså hatt høyere kostander enn inntekter, og differansen på kr 186 588 er dekt av eier i sin helhet. De enste inntekten i prosjektet har vært tilsagnet fra miljøvernfondet + eiers oppsparte midler og dugnadsinnsats.

KRDEITERING

Svalbards miljøvernfond er kreditert og fondets logo fremgår på bygget. Svalbards miljøvernfond er også kreditert i all annen omtale av prosjektet.

Prosjektet er veldig takknemlig for all støtte, og for at Svalbards miljøvernfond hadde tro på at dette var gjennomførbart. Det var ikke alle som klarte å se potensialet i ei sammenrast skrotdynge øverst i Sverdrupbyen. Det potensialet så heldigvis Svalbards miljøvernfond!

14 SVALBARDPOSTEN nr. 35 - 6. september 2013

FORNØYD: Steve Daldorff Torgersen er endelig i gang med å restaurere Gruvelageret i Sverdrupbyen. Det er en drøm han har hatt så lenge, at han ikk

Nytt liv for lageret i Sverdru

Hver gang Steve Daldorff Torgersen gikk forbi Gruvelageret i Sverdrupbyen skrek han inni seg. Han syntes det gjorde vondt å se at bygget forfalt. Så klarte han ikke å godta det lenger, og gjorde noe med det.

» Monika Aaserud

■ Torgersen har nettop ankommet Sverdrupbyen for å møte Svalbardposten. Han er alerede sent ute til sin neste avtale.

– Jeg har så mye å gjøre at det er helt fælt, sier han.

– Hadde du klart å ikke gjøre noe da?

– Hehe, nei. Det ville vært mye verre, svarer han og flirer.

Steve Daldorff Torgersen (38) er av den typen som liker seg aller best når det skjer mye. Denne sommeren har han likt seg godt. 1. august startet arbeidet med å restaurere det gamle Gruvelageret i Sverdrupbyen. Han har fått med seg tømmermester Trond Myhre fra Hønefoss og snekker Kurt-Ivar Strøm fra Alta til å bistå med jobben. Mye har skjedd i løpet av en måned.

– Mer enn en tredjedel av bygget hadde rast sammen. Vi har funnet frem til plassen der de gamle søylene sto, og har bygget det opp eksakt slik det var, sier Trond Myhre, fagmannen i restaureringsprosjektet.

Store råteskader

Bygget er en gammel lenhovdabrakke fra Sverige og kom til Sverdrupbyen i 1946.

– Det er bygget i elementer, og derfor har vi også brukt denne teknikken nå. Vi har laget alle delene ferdig, og satte de deretter sammen. Alt er bygget som et ferdighus, sier Myhre.

I den delen av huset som fortsatt sto oppreist, er det store råteskader. Hele gulvet må rives opp og bjelker må byttes ut. Panelet til en meter opp på veggen må skjæres løs og skal kastes. Det er bare det som er råttent som kan erstates. Riksantikvaren har fredet bygningen. Det er den strengeste formen for vern, og når et byggverk fredes, er det fordi det har betydning for hele nasjonen, og fordi det har unike kvaliteter som må sikres en forutsigbar framtid. Det krever gode kunnskaper av den som skal restaurere bygget.

– Jeg har sentral godkjenning for restaurering, og jobber mye med det. I et slikt prosjekt er man

e lenger husker når den oppsto.
ALLE FOTO: MONIKA AASERUD

TAR FORM: Over en tredjedel av bygget lå på bakken da restaureringen starte. Nå har alle de 160 kvadratmeterne tak og vegger.

LØSNINGSORIENTERTE: Stadig kommer de over noen uventede utfordringer. Etter litt diskusjon finner de fram til en løsning.

GAMMELT OG NYTT: Den første og mørkeste taksperra er original. De bak er laget så like som mulig.

pbyen

nødt til å følge Riksantikvarens rettningslinjer, sier Myhre.

Representanter fra Miljøvernavdelingen hos Sysselmannen har allerede vært på inspeksjon. De hadde ingenting å bemerke.

– Stiller villig opp

Det koster penger å få Gruvelageret til å bli i lik stand som i 1946. Torgersen innrømmer at han har hatt noen søvnløse netter på grunn av det. I 2010 fikk han 400.000 kroner av Svalbard Miljøvernfond til prosjektet. Han krysser fingrene for at han får mer. Råteskadene på huset er større enn først antatt. Han regner med at den byggningsmessige restaureringen vil koste rundt 700.000 kroner. I tillegg kommer egeninnsatsen og alle dugnadstimene.

– Folk i byen er veldig interesserte og stiller villig opp. Jeg er helt avhengig av dugnadsinnsatsen og setter stor pris på det, sier Torgersen.

Han mener å ha brukt hundrevis av timer på papirarbeid og dokumenter til både Lokalstyret, Riksantikvaren og Sysselmannen. Hadde han visst det han vet i dag da han kjøpte bygget i 2009, er det ikke sikkert han ville ha gjort det.

– Hvorfor ville du ha dette stedet og alt arbeidet det fører med seg?

Det tar ikke lang tid før det lyser opp i øynene til Torgersen.

– Kom her så skal jeg vise deg, sier han og stiller seg i sola ved inngangsdøra. Det ser ut som om han har glemt alt papirarbeidet og de søvnløse nettene.

– Beliggenheten er fantastisk. Det er ikke langt til byen, men når man er her så føles det nesten som om man er i villmarka. Dette stedet er så fullt av historie, sier han. Han snakker fort og entusiastisk. Lenge.

Historieforteller

Helt siden Torgersen flyttet til Svalbard som 15-åring har han vært fascinert av alle historiene om øygruppa.

– Jeg likte å sitte og høre på, og sugde til meg alt. Da jeg var 19 år husker jeg at jeg tenkte: Jeg skal lese meg opp på Svalbards historie! Det er helt overkommelig, i og med at den ikke er så lang, sier han.

Dermed gjorde han det. Siden har han vært opptatt av å fortelle historiene videre. Det er det han ønsker å bruke Gruvelageret til.

– Jeg har lyst til å bygge opp en plass hvor man kan formidle kultur og historie. Tenk deg så godt dette stedet vil passe til det, i et bygg som er innredet

FØR: Slik så Gruvelageret ut i 2009, da Torgersen kjøpte det.

NÅ: Slik så Gruvelageret ut tirsdag denne uken.

SVINGER HAMMEREN: Snekker Kurt-Ivar Strøm (bak) og tømmermester Trond Myhre har jobbet intenst med å få bygningen tett denne måneden.

Kan bli fritidsbolig

Monica Kristensen Solås ønsker å kjøpe to av de fredete bygningene i Sverdrupbyen og bruke dem som fritidsbolig.

TIDLIGERE EIER: Monika Solås Kristensen kjøpte i 2008 Gruvelageret av Bydrift. Hun ønsket da å gjøre det om til en fritidsbolig. Istedet solgte hun det året etter. FAKSIMILE

i gruvedriftstil fra 1930-tallet. Også kombinerer man det med god mat og drikke. Det er det jeg ønsker for denne plassen, sier han.

Han vil også at Gruvelageret skal bli et samlingspunkt for beboerne i Longyearbyen. Han ser for seg å leie det ut til avslutningsfester, jubileer og andre hyggelige samenkomster.

– Og når det er festivaler i byen kan vi ha noen intimkonserter her. Dette bygget har så mange muligheter, sier han.

For å realisere planene må han gjennom nok en papirmølle. I dag er bygget regulert som lager. Han må få igjennom en bruksendring for å kunne ta imot gjester. Første steget på veien er å få laget en skredrapport.

– Den er bestilt. Nå sitter det to karer og jobber med den på universitetet i Innsbruck, forteller Torgersen.

Fant hestesko og halm

Drømmen om å sette i stand Gruvelageret startet for så lenge siden at Torgersen ikke klarer å komme på når. Bygningene ble i 1990 overført fra Store Norske til Bydrift, som den gang het Svalbard Samfunnsdrift. Bygningene ble stående urørt og forfallet fortsatte.

– Det sto lagret flere tonn med borekjerneprøver i kasser her. Det er ikke så rart at gulvet til slutt ga etter, forteller Torgersen.

Lageret er også blitt brukt av Svalbardbutikken. Da Torgersen startet med å tømme bygget for skrot, fant han gamle kassaapparater.

– Da vi tok opp gulvet fant vi en hestesko og rester etter halm. En gang i tiden er nok bygget blitt brukt som stall også, sier han.

Da Monika Solås Kristensen kjøpte bygningene på eiendommene 608 og 609 (Gruvelageret og en garasje rett ved siden av) i 2008, ble Torgersen både sint og glad. Sint fordi han ikke selv hadde kjøpt det, og glad fordi han håpet at det nå ville skje noe. Men Gruvelageret ble stående urørt.

– Til slutt fant jeg ut at nå må jeg bare gå for det. Jeg møtte Monika noen ganger, og i 2009 kjøpte jeg husene av henne. Hvor mye jeg ga for det er en sak mellom henne og meg, forteller han.

Fortsetter neste sommer

I slutten av september reiser tømmermesteren og snekkeren hjem. De håper at tiden strekker til, slik at de rekker å gjøre bygget tett før de drar. Neste sommer kommer de tilbake igjen for å fullføre restaureringen. Torgersen håper å ha fagfolkene med seg helt til prosjektet er sluttført.

– Etter at Gruvelageret er reataurert er det jo fortsatt to bygninger igjen, sier han.

– Når serverer du din første middag her tror du?

– Jeg tror det skal være fullt mulig å få til seint på høsten neste år. Jeg håper i alle fall det, sier han.